

Sammanfattande anteckningar från WS 2 i lärprojektet Hållbara livsmiljöer

Alla ppt-presentationer ligger som PDF-filer på <https://www.reglab.se/aktiviteter/ws-2-hallbara-livsmiljoer/>

Incheckning med ”fyra hörn”. Övningen blev en reflektion kring jämställdhet, mångfald, inkludering, jämlikhet som värden i hållbara livsmiljöer, och som kunskapsområden i den egna verksamheten.

Eva Moe, processledare i Reglab, berättade om verksamheten och betonade att Reglab ägs och drivs av regionerna, och alla aktiviteter handlar om regional utveckling. Landets regioner är medlemmar, medan övriga som till exempel Tillväxtverket, Folkbildningsrådet, Nordregio, IF Metall och en lång rad andra aktörer är partner. Tillsammans med dessa bedriver Reglab flernivåsamverkan i praktiken. Reglab är ett sammanhang för lärande och utbyte, inte för påverkan, ett lärande som sedan sprids när deltagarna tar det vidare i sina organisationer.

Vilka lärprojekt och studiecirklar som genomförs beslutas av medlemmarnas representanter vid ett årligt medlemsmöte. Aktiviteterna 2025 beslutas vid medlemsmötet den 18 september. Alla aktiviteter, planerade och genomförda, presenteras och dokumenteras på www.reglab.se, som är ett stort skafferi med många års kunskapande inom regional utveckling.

Hållbar livsmiljö – mål, begrepp och utgångspunkter

Jonas Frykman, Reglab

En fråga till ChatGPT om vad hållbara livsmiljöer innebär gav svaret:

”En hållbar livsmiljö innebär att skapa och upprätthålla förhållanden som är miljövänliga, ekonomiskt stabila och socialt rättvisa, så att både nuvarande och framtida generationer kan leva gott. Det handlar om att balansera behovet av att använda resurser med att bevara naturen och säkerställa att alla människor har tillgång till en hälsosam och trygg livsmiljö.”

De globala målen i Agenda 2030 är centrala och utvecklingen av hållbara livsmiljöer ska bidra till dem. Den miljömässiga hållbarheten är ramen, social hållbarhet är ett mål och ekonomisk hållbarhet är ett medel.

Well-being economy är ett begrepp för en ekonomi som är utformad för att gagna människor och planeten, inte tvärtom.

”Munken” är en användbar modell i arbetet för hållbara livsmiljöer. Den visar hur allt hänger ihop.

Dialog och reflektioner, ett axplock:

- Hållbara livsmiljöer är ett begrepp som breddar synsättet.
- Begreppet är bra men det kan bli ännu svårare än det redan är att få med social hållbarhet i praktiken. Men ”Munken” som modell har människan i centrum så den hjälper till.
- Detta lärprojekt kan bidra till att konkretisera begrepp och modeller.

- I vår region är utveckling för hållbara livsmiljöer synlig i RUS:en men inte i övriga styrdokument.
- Över tid har det skett en begrepps- och perspektivförskjutning från ”attraktiva” till ”hållbara” livsmiljöer. Vi har begreppet ”goda livsvillkor” i vår RUS.
- Vi har begreppet hållbara livsmiljöer i en rubrik i RUS:en. Men egentligen skär väl ambitionen om hållbara livsmiljöer genom alla rubriker i en RUS.
- Vi jobbar med RUS:en just nu och har diskuterat om den kanske borde gälla hela regionens arbete, dvs även hälso- och sjukvård. Är någon av er på väg åt det hållet?
- Vi har en strategi för framtidens hälsosystem och den ansvariga där deltar i vårt RUS-nätverk. Så ja, det rör sig i den riktningen. Det är väl en fråga till politiken egentligen: Vilken strategi är viktigast?
- Regionplanen beskriver hur regionen bidrar till att uppfylla RUS. Folkhälsa är en brygga i det sammanhanget.
- Begreppet gestaltad livsmiljö finns både i vår RUS och regionplan men beskrivs mest med kulturperspektiv, och då blir det inte tvärsektoriellt.

Nationella uppdrag

Tobias Lundberg, Tillväxtverket. Marie Karlsson, Vinnova

Tillväxtverkets uppdrag är att erbjuda stöd för strategisk planering i det regionala utvecklingsarbetet. Det uppdraget har även Trafikverket och Boverket fått.

Exempel på sådana utvecklingsprocesser: Region Sörmland stärkte den funktionella samverkan med hjälp av kunskapsunderlag med helhetsbild av näringslivets geografi och förutsättningar. Region Gävleborg skapade en arena för elkraft och kunskapsunderlag för att säkra elkraftförsörjningen.

Det finns 38 mnkr för perioden 2024-2027 för regional strategisk planering i samverkan. Uppdraget är i planeringsfasen nu och mer information kommer.

Vinnovas uppdrag är att stötta policyutveckling – policy som ett sammanfattande ord för regler och andra styrmedel, dvs styrning som bredare begrepp. Vinnova ska stödja offentliga aktörer för att stärka deras förmåga att arbeta proaktivt med policyutveckling bland annat för grön omställning och digitalisering, med särskilt fokus på samhällsomställningen Norrbotten och Västerbotten.

Genom att identifiera, mobilisera och finansiera möter Vinnova frågor till exempel kring näringslivets möjligheter och avvägningar inom planetens gränser, frågor kring om kunskap och metoder för lärande, makt och obalans i målkonflikter, struktur och organisering i förändringsprocesser, mobilisera och koppla ihop olika initiativ, tydlighet och uppdrag inom regional utveckling mm. Se exempel på www.hallbarastader.se

Regionerna kliver fram – vad kan vi lära av regionala exempel

Metoden storytelling testades med hjälp av tre berättelser från Region Dalarna/Länsstyrelsen Dalarna, Region Skåne samt Region Kronoberg.

Dalalab, Linnea Hassis, Region Dalarna, och Therese Lasses, länsstyrelsen i Dalarna

Dalalab har inspirerats av Reglabs koncept och skapar arenor för samtal för att stärka samhandling, lärande och erfarenhetsutbyte. Särskilt små kommuner har svårt att kunna prioritera utveckling inom komplexa utmaningar, alla arbetar t ex med hållbarhet och det behövs lärande utbyte vilket nu sker i gemensamma lärprojekt där kommunerna kan välja att delta.

Processen har tagit tid, idéer har testats, Dalalab har förankrats hos chefer och kommunledningar som en löpande process inom befintliga ramar, dvs det drivs inte som ett projekt. Dalalab är ett sätt att effektivisera och använda resurserna bättre inom kommunernas uppdrag. Aktiviteterna utgår från kommunernas behov och beskrivning av sina utmaningar. Lärprojekten kan vara både komplexa och konkreta, t ex satt alla kommuner med den nya lagen om översiktsplanering med planeringsstrategi som instrument, då blev det självklart att mötas och utbyta erfarenheter kring det arbetet. Ett nytt lärprojekt handlar om hållbara samhällen kring stora etableringar, ett annat handlar om hållbarhetsstyrning. Så småningom kan arbetet i Dalalab kanske kopplas tydligare till RUS:en.

Regionplanen för Region Skåne. Hannah Bauer Burton, Region Skåne

Hannah berättar att hon var optimist och idealist när hon påbörjade arbetet men möttes av en verklighet där man strök "social hållbarhet" i regionplanen. Hon ledde sedan en process för att balansera olika intressen men den första planen som gick ut möttes av motstånd, ingen ville ha den. Hon och arbetsgruppen tog då ett steg bakåt och "sansade sig", sedan dess har de arbetat med metoden dialog, dialog, dialog och ännu mer dialog. De har varit tydliga med att det kommunala självstyret självklart gäller och istället fokuserat mer på det som händer mellan kommunerna, åarna och vägarna som går över kommungränser osv och skapa trygghet i att planen görs tillsammans samtidigt som den är RUS:ens fysiska uttryck. Steg för steg, och med många dialoger, byggs pusslet, det ska vara kul och det ska ge mervärde. I varje kapitel finns nu planeringsprinciper (med sociala värden) och Agenda 2030-mål, som blir att-göra-listor utifrån vilka kommunerna kan gå vidare med sin egen planering. Utmaningarna i arbetet med regionplanen är intressekonflikter och målkonflikter. Dialoger genomförs inom teman som går över organisatoriska gränser. "Vi testar oss fram."

BY2030 Eva Haraldsson och Camilla Ottosson, Region Kronoberg.

Hur kan vi stärka Småland? I samtal med ett stort antal aktörer föddes idén om en bymässa. Idén fick positiv respons både i regionen och bland kommuner och andra aktörer. Gestaltad livsmiljö kom sedan som ett uppdrag och pengar avsattes för BY2030, med förstudie där samhällsbyggnad och kultur samverkade. Av tre framtidsscenarier var det "det nya bylivet" som engagerade flest, att öka boendeattraktiviteten var viktigt. Projektledare anställdes (Eva) som skapade en ambassadörsgrupp med alla kommuner.

Men med förändrade förutsättningar och ny regiondirektör lades så By2030 ner. Dock förstod kommunerna vitsen med projektet och nyttan med att jobba ihop med regionen så de påverkade den regionala utvecklingsnämnden vilket ledde till att projektet fick nytt liv och planeringen kunde fortsätta.

Allt det som redan finns och sker är grunden för BY2030, det bygger projektet vidare på. Alla kommuner deltar och en nationell grupp från relevanta myndigheter utmanar arbetsgruppen. Samarbetet utmanar de interna systemen och planeringsprocesserna och BY2030 har blivit en innovationsmiljö som är större än den planerade mässan.

Gruppövning utifrån de tre regionala exemplen.

Workshopdeltagarna fick i uppgift att lyssna aktivt efter vissa teman i de tre berättelserna och sedan sammanställa sina intryck i grupper. Gruppsamtalen spelades in och sammanställdes med hjälp av AI.

Mikael Kring presenterade resultatet: <https://reglab2.streamlit.app/Dashboard>

AI som verktyg i utvecklingsarbete – teori och praktik

Mikael Kring, Rise

Mikael Kring uppmanar till att betrakta generativ AI som ett utforskande verktyg för lärande. ”Lek, testa och våga prova.” Lekfullt utforskande behövs för att förstå vad man kan göra med tekniken. Det finns så mycket mer än ChatGPT, Mikael visar t ex en instruktionsfilm där en avatar med hans utseende säger det han skriver att den ska säga, och dessutom på olika språk. Se t ex Ukrainas avatar som är talesperson för deras utrikesdepartement:

<https://www.svt.se/nyheter/utrikes/ukrainas-nya-ai-talesperson-ska-effektivisera-arbetet-for-andra-diplomater>

AI är ett samlingsord för teknik som tar in information, känner igen mönster, fattar beslut och lär av erfarenheter. AI finns sedan länge i ansiktsgenkänning på telefonen, i Google maps och sociala medier. Utvecklingen har gått från maskininlärning, som oftast är bra på EN sak, till djupinlärning och nu till generativ AI som kan generera nytt material baserat på träningsdata.

Tänk på ChatGPT, eller annan AI-funktion, som en kollega som du har en dialog med när du skriver promptar, dvs ber den göra något. Förklara vad du är ute efter som om du instruerar en ny kollega. Be den sedan vidareutveckla genom att lägga till, skriva om, ta hänsyn till vissa aspekter osv.

Tekniken bygger på en språkmodell där ett ord i taget väljs baserat på det mest sannolika. Svaren är alltså inte sanna, de är sannolika. Ju mer kontext du ger i prompten desto bättre gissar tekniken och ger dig mer användbara svar. ChatGPT är ett bollplank. Bäst är den på att anpassa text, vara idéspruta, analysera och sammanfatta stora textmängder, korrekturläsa osv.

Tänk på att teknik inte är neutral, AI baseras på hur den är byggd och vilket material den tränas på. Våra värderingar och bias avspeglas alltså i det som kommer ut. Mycket är amerikanskt material vilket kan ge problem med GDPR. Medvetenhet om detta är bra för att kunna skriva effektiva promptar som motverkar fördomar och stereotyper. Och ladda inte upp företagshemligheter eller sekretessbelagt material.

Rise har byggt en tjänst som är GDPR-säkrad för användning i Sverige, RiseGPT, och gjort en rad prototyper i samarbete med kommuner, regioner, företag mm.

Kommentarer från workshopdeltagare var bland annat att AI kan fungera som en kollega med bra minne, som kan dra nytta av sådant vi gjorde för flera år sedan men som ingen minns nu. Den kan också krosskolla olika styrdokument och se vad som krockar och identifiera målkonflikter i dokumenten. Det vore användbart att kunna ladda in egen data på ett säkert sätt.

I Region Skåne är Microsoft copilot det enda verktyg som får användas, inte t ex ChatGPT. Det grundas på samma plattform men har lite högre säkerhetsnivå.

Deltagarna testade själva i prototyp från Rise: reglab.streamlit.app Lösenord labbet24. Testytan ligger öppen under en kortare period för den som vill prova.

Regionerna kliver fram, men hur?

Margareta Wandel, Region Östergötland

Det finns utmaningar och strategiska områden i den nationella strategin för regional utveckling som är vägledande för RUS men som vi inte pratar så mycket om. T ex ökade klyftor inom Sverige och EU, likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet eller tillgänglighet genom digital kommunikation och transportsystem.

Lagen om regionalt utvecklingsansvar känner alla till men kanske tänker vi inte på uppgifterna inom ramen för EU:s strukturfondsprogram. Att samla intressenter ingår också i uppdraget vilket är naturligt inom territoriella perspektiv men vad gäller egentligen inom regional fysisk planering? Alla kan ansöka om att få det uppdraget.

Det finns uttalat att Tillväxtverket har en särställning i regionernas samverkan. Inte heller kan vi välja bort samverkan med länsstyrelser eller lärosäten m fl myndigheter. Regionen SKA också samverka med kommunerna men för kommunerna är det frivilligt att samverka med regionen.

Missionsdrivet samarbete handlar om att få med alla. Vi behöver skapa vägar in och träna aktörer att ”vara i våra rum”. Regionen kan utveckla och sprida kunskap, tillhandahålla statistik och analys och skapa gemensamma bilder. Rollen som finansiär är viktig och verktygen för att följa upp och dra nytta av erfarenheterna kan vidareutvecklas.

Regionernas roller: Finansiären, utföraren, nätverkaren, kapacitetsbyggaren, kunskapsutvecklaren, ägare av verksamheter inom kultur och utbildning. I bikupor diskuterar deltagarna vilka roller som är viktigast.

- Lagg till rollen ”initiativtagaren”.
- Ofta har vi olika roller i olika skeden av en process.
- Kunskapsdelning är en nytta som regionen kan bidra med, t ex samlad analys av kommunernas uppföljning i LUPP, om ungas vanor och attityder.
- Internt vet vi inte alltid vad våra egna kolleger gör.
- Regionen behöver stötta kommuner där omställningen innebär stora förändringar även i den egna organisationen.

Utvärdering

Avslutningsvis gjordes en utvärdering via mejl till Mikael Kring som sammanfattade det hela i AI-prototypen från Rise: <https://reglab3.streamlit.app/Dashboard>